مجلهٔ پژوهش فیزیک ایران، جلد ۱۷، شمارهٔ ۳، تابستان ۱۳۹۶

ؖۅ**ٓۿۺ؋ۑڔڹ**ۣڮ

بررسی خواص مغناطیسی تکاتمهای فلزات واسط d۳ افزوده شده بر روی نیترید بور شش گوشی دوبعدی

مهدی افشار و حسین دوستی

دانشکدهٔ فیزیک، دانشگاه علم و صنعت ایران، تهران

پست الكترونيكي: doosti.h@lu.ac.ir

(دریافت مقاله: ۱۳۹۵/۰۶/۲۵ ؛ دریافت نسخهٔ نهایی: ۱۳۹۵/۱۳۹)

چکیدہ

در چارچوب نظریهٔ تابعی چگالی نسبیتی و با استفاده از روش پتانسیل کامل و پایههای جایگزیده در طرح ساختار نـواری کـه در کـد محاسباتی FPLO طراحی شده است، خواص مغناطیسی تکاتمهای فلزات واسط Sc, Ti, V, Cr, Mn, Fe, Co, Ni) افـزوده شـده در سطح نیتریـد بـور ششگوشی دوبعدی بررسی شدهاند. در این مطالعه انرژی پیوندی بین ایـن اتـمها و زیـر سطح، مغنـاطش اسـپینی، مغنـاطش مداری، و انـرژی برهمکنش ناشی از جفتشدگی اسپین- مدار برآورد شدهاند. همچنین نتایج مغناطش مداری و انرژی جفتشدگی اسپینی، مغنـاطش مـداری، و انـرژی برخی از ساختارهای فلزات واسط افروده شده در سطح نیترید بور دارای مغناطش مداری و انرژی برهمکنش ناشی از جفتشدگی اسپین- مدار برزگی بوده و احتمالاً می توانند دارای مقادیر بزرگ انرژی ناهمسانگردی مغناطیس باشند.

واژههای کلیدی: نظریهٔ تابعی چگالی، فلزات واسط، نیترید بور دوبعدی، مغناطش اسپینی، مغناطش مداری

۱. مقدمه

لایههای با ضخامت های در حد یک یا چند اتم تحت عنوان ساختارهای دوبعدی یکی از زیرمجموعههای بزرگ نانومواد در نظر گرفته میشوند. گرافن به عنوان اولین ساختار دوبعدی ساخته شده با خواص منحصربهفرد فیزیکی خود یکی از شناختهترین آنهاست. علاوه بر این خواص مغناطیسی گرافن یا گرافن ترکیب شده با یونهای مغناطیسی به عنوان یک ساختار دوبعدی مغناطیسی موضوع بسیاری از مطالعات نظری و آزمایشگاهی بوده است [۱– ۱۴]. ساختارهای دوبعدی دیگر به

دلیل تفاوت در خواص فیزیکی و شیمیایی آنها نسبت به گرافن به طرز چشمگیری مورد توجه محققان قرار دارند. ساختار شش گوشی نیترید بور دوبعدی (TD h-BN)^۱ که از ترکیب گروه سه- پنج تشکیل می شود، یکی از آنهاست. این ساختار دارای خواص مورد توجهی همچون خواص مکانیکی بسیار خوب خواص ای یاداری شیمیایی بالا [۱۴]، رسانندگی حرارتی خوب [۱۷] آب گریزی بسیار زیاد [۱۸] و بسیاری دیگر از خواص قابل توجه فیزیکی است.

^{1.} Tow Dimensional Hexagonal Boron Nitride

همان گونه که میدانیم پیوند شیمیایی بین اتمهای کربن در ساختار گرافن خصلتی کاملاً کووالانسی دارد و از نظر ساختار الکترونی نیمفلز بدون گاف است. در حالی که پیوند بین اتمهای نیتروژن و بور در ساختار ۲D h-BN بیشتر دارای خصیصههای یونی بوده و رفتار الکترونی آن شبیه یک نارسانا با گاف انرژی در حدود eV ۵ است [۱۹]. در سالهای اخیر این اختلاف خواص فيزيكي بين گرافن و TD h-BN به همراه شباهت در ساختار شش گوشی و طول پیوند نزدیک به هم بین این دو ترکیب، محققان را به تحقیق و بررسی ایـن سـاختار بـا ترکیب آن با یون،ای مغناطیسی یا وجود تھےجای در TD h-BN ترغیب کرده است. این مطالعات در مرحلهٔ اول روشی را به منظور مهندسی گاف نواری در ساختار ۲D h-BN ایجاد میکند، و دوم آن که میتواند باعث پیدایش برخی ساختارهای دوبعدی جدید با قابلیت های کاربردی در موضوعات اسپینترونیک یا ساختارهای مغناطیسی دوبعدی شود [19- ٢٥] به عنوان مثال دونگوی [٢٢] و همکاران پیش بینی کردند که تـکاتـمهـای آهـن و کبالـت افـزوده شـده بـر روی ۲D h-BN به ترتیب گشتاور مغناطیسی ۴ μ_B و ۲/۸۸ μ_B از خود نشان مي دهند. علاوه بر اين جي لي [٢٣] و همكاران با استفاده از یک مطالعهٔ برپایهٔ DFT نشان دادند که تکاتم های فلزات واسط Fe, Mn, Cr, V و Co افزوده شده بر روی ساختار ۲/۲۴ μ_B و ۳/۲۲, ۴/۶۵, ۴/۷۵, ۳/۶۷ و TD h-BN گشتاور مغناطیسی هستند. متأسفانه در این مطالعات عدم وجود بررسی های مربوط به گشتاور مداری احساس می شود. تا جایی که ما اطلاع داریم تاکنون محاسبات مربوط به مغناطش مداری اتمهای ۳d-TM افزوده شده بر روی ۲D h-BN در مطالعات قبلی انجام نشده است. در حالی که مغناطش مداری به دلیل نقـش مـؤثر آن در محاسـبهٔ انـرژی ناهمسـانگردی مغناطیسـی (MAE) و همچنین به دلیل حضور آن در برهم کنش اسپین-مدار دارای اهمیت بسیار زیادی می باشد. از نقطه نظر فنی MAE یک کمیت فیزیکی بسیار مهم در تعیین محور قطبش

مغناطیسی آسان با پایین ترین سطح انرژی است، کـه ایـن خـود بازگوکنندهٔ میزان مقاومت دستگاه در مقابل تغییر جهت قطبش مغناطیسی بر اثر نوسانات گرمایی محیط یا بر اثر اعمال میدان مغناطیسی خارجی خواهد بود. خاطرنشان می شود، همان گونه کے بے خوبی شناخته شدہ است، منشأ اصلی انرژی ناهمسانگردی مغناطیسی جفت شدگی اسپین – مدار است. در این مطالعه ما سعی نمودهایم که با مقایسهٔ نتایج انرژی ناشبی از محاسبات غیرمغناطیسی با نتایج انرژی ناشبی از محاسبات مغناطیسی در رهیافت محاسباتی نسبیتی اسکالر (SR)^{*}، اثر ناشی از انرژی جدایش حالت های الکترونی اسپین بالا از حالت های الکترونی اسپین پایین به واسطهٔ برهم کنش تبادلی-اسپینی^۵(SES) در مشخص نمودن مکان تعادلی و انرژی پیوندی اتم های افزوده شدهٔ ۳d-TM بر روی ۲D h-BN را مشخص کنیم. علاوه بر آن در این بررسی انرژی های ناشی از جفتشدگی اسپین- مدار و مغناطش های مداری و مغناطش های اسپینی موضعی اتم های ۳d-TM در جهـت محـور قطبش عمودی (۰۰۱) در رهیافت تماماً نسبیتی (FR)^۶ محاسبه شدهاند. همچنین به منظور نزدیکتر کردن مقادیر مغناطش مداری محاسبه شده به مقادیر تجربی، که معمولاً در رهیافت FR به صورت دست پایین تقریب زده می شوند، محاسبات با تصحيح قطبش مدارى OPC^v نيز انجام شدهاند.

۲. روش محاسبه

در این تحقیق با به کار گیری روش تابعی چگالی نسبیتی که با حل معادلات چهار مؤلفهای دیراک- کان- شم اجرا میشود (RDFT)^ [۲۶- ۲۸] و در نسخهٔ نسبیتی کد محاسباتی FPLO [۲۹] وجود دارد، محاسبات انجام شدهاند. برای پتانسیل تبادلی-همبستگی از نسخهٔ غیر نسبیتی GGA [۳۰] استفاده شده است. به منظور بسط چگالی ها و پتانیسل از هماهنگ های کروی تا

Full Relativistic

A. Relativistic Density Functional Theory

۱. Dongwei

۲.Jie Li

Magnetic Anisotropy Energy

^{4.} Scalar Relativistic

۵. Spin Exchange Splitting

V. Orbital Polarization Correction

جملهٔ ۱۲= Imax استفاده شده است. در تمامی محاسبات دو رهیافت نسبیتی اسکالر و تماماً نسبیتی به کار گرفته شدهاند. در روش SR اثرات نسبیتی همچون جملهٔ داروین و جملهٔ جرم-سرعت بدون در نظر گرفتن جفت شدگی اسپین – مدار در نظر گرفته می شود، در حالی که در روش FR علاوه بر این جملات تمامی دیگر اثرات نسبیتی از جملهٔ جفت شدگی اسپین – مدار نیز در نظر گرفته می شوند.

مجموعه حالتهای یایهٔ به کار گرفته شده برای حالت های ظرفیت برای اتمهای N، rd-TM و B به ترتیب عبارتند از (Iststprsrprd) ، (rsrprdfsfpfdas) و (Iststprsrprd). در نظر گرفتن حالتهای (۴s۴d) برای اتمهای rd-TM و (۳s۳prd) برای اتمهای B و N به منظور یافتن حالتهای قطبیده صورت یذیرفته است. خاطر نشان می شود که تکانهٔ زاویـهای مـداری و مغناطش ناشی از آن که در محاسبات FR حاصل می شود، از نتایج تجربی دارای مقادیر کوچکتری هستند که ناشبی از خطای محاسبات به دلیل تقریب های اعمال شده در آن است. به منظور رفع این مشکل و دست یافتن به مقادیر بزرگتر و نزدیکتر به مقادیر تجربی مغناطش مداری، از محاسبات OPC نیز استفاده شده است. OPC یک تصحیح قطبش مداری اعمال شده در تابعی GGA بوده و توسط بروکس^۳ [۳۱] و بعد توسط اریکسون و همکاران [۳۲] گسترش یافته است. تمامی محاسبات تا دقت eV ⁻ ۰۰ برای محاسبهٔ انرژی صورت یذیرفت. است. دقت در محاسبهٔ نیرو به منظور یافتن مکان تعادلی در محاسبات واهلش تا eV/Å ۱ ۰/۰۰۱ در نظر گرفته شده است. همچنین در این محاسبات از یک ابریاخته با ابعاد ۱×۴×۴ استفاده شده است که قبل از محاسبات واهلـش در صفحهٔ XY واقع شده بود. هر ابریاخته شامل ۱۶ اتم N و ۱۶ اتـم B و یک اتم rd-TM می باشد. ثابتهای شبکه a و b برای ابریاختهٔ مورد استفاده برابر بـ ا ۸ ۱۰٬۰۶ متنـ اظر بـ ا طـول پيونـد ۸ ۱٬۴۵ ايـن اتمهای B و N در نظر گرفته شدهاند. به منظور جلوگیری از برهم کنش بین لایه های همسایهٔ مجاور در بالا و یایین صفحهٔ

ثابت شبکهٔ ۲ بسیار بزرگ و برابر با ۴۰Å انتخاب شده است. تعداد نقاط x به کار رفته در منطقهٔ اول بریلوین برابر با $1 \times - 2 \times$

همان گونه که میدانیم این برهمکنش توابع اوربیتالی حقیقی را که ترکیبی ازzl± هماهنگهای کروی است، به بخشهای zl+ و Iz-با اختلاف انرژی برابر با E_{so} جداسازی میکند. در ایس محاسبات این انرژی از تفاضل مرکز ثقل چگالی حالتهای zl+ از zl- به دست آمده است.

۳. نتایج و بحث

۱. Darwin term

Y. Mass-velocity

۳. Brooks

۴. Hollow site

۵. Top of Nitrogen

٦. Top of Boron

شکل ۱. (رنگی در نسخهٔ الکترونیکی) در این شکل کرههای به رنگ قرمز، زرد و آبی به ترتیب نشاندهندهٔ اتـمهای ۳d-TM و N مـیباشـند. (الف) نمایش سه بعدی ابریاختهٔ به کار گرفته شده را نشان میدهد. (ب)، (پ) و (ت) به ترتیب نمایش دوبعدی ابریاختـهها در سـاختارهای H TB و TN را نشان میدهند.

جدول ۱. Q نشان دهندهٔ بار انتقال یافته از اتم ۳d-TM به زیرسطح ۲D h-BN است. MTM و dTM-B به ترتیب نشان دهندهٔ فاصلهٔ اتمهای ۳d-TM با نزدیکترین اتمهای همسایهٔ B و N است. همچنین hTM ارتفاع بهینهٔ اتم ۳d-TM از سطح اولیهٔ BN (صفحهٔ xy) است. تمامی فواصل بـر حسـب آنگستروم و بار انتقالی بر حسب واحد بار الکترون بیان شدهاند.

ТМ	config	Q	d_{TM-N}	d _{TM-B}	h _{TM}
Sc	H TN TB	- • _/ • ۲	۴٫۰۰	۴,۰۰	٣/٧٣
		• _/ • ~~?~~	۲٫۴۰	۲ _/ AV	۳۵٫۲
		۰٫۴۱	۰ ۵٫۲	۲٫۲۸	1/90
Ti	H TN TB	۰٫۹۳	۲٫۲۷	۰ ۲٫۲	1,88
		۰٫۲۰	۲/۱۲	۲٫۵۹	۲,۲۴
		۰,۵۷	۲,۳۴	۳۱۲	۱٫۷۰
V	H TN TB	• _/ VA	۲ ۲ ٫۲	۲,۱۵	۱٫۵۷
		۰ _/ ۵۸	۲٬۰۷	۲٫۳۰	۱٫۸۰
		۰,۶۵	۲,۲۷	۲٫۰۲	۱,۶۰
Cr	H TN TB	۰٫۶۱	۲,۱۷	۲٫۱۲	۲۵٫۱
		۰٫۴۰	1,94	۲,۳۴	1/97
		۰ ,۵۵	۲٫۳۹	۱٫٩۰	۱٫٩۰
	H TN TB	۰ _/ ۶ ۰	۲/۱۵	۲٫۱۰	۰۵۰
Mn		0,41	1,97	۲٫۳°	۱,۸۶
		• ,۵۳	۲,۲۵	1/97	1,87
	H TN TB	0,44	۲,۱۶	۲٫۱۰	۱٫۵۱
Fe		۰٫۳۱	۹۰	۲٫۲۸	۲۸٫۱
		۰٫۴۳	۲,۲۹	۹۰	۱٫۷۰
Co	H TN TB	۰٫٣۰	۲٫۱۷	۲/۱۲	۱٫۵۵
		۰٫۲۰	١/٨٩	۲, ۲۸	١/٨١
		৽৾৸৴	۲٫۳۵	۹۰	۱٫۸۰
	H TN TB	•,74	۲٫۲۰	۲/۱۵	۱/۵۹
Ni		۰٫۱۸	۱,۸۶	۲,۲۵	1,78
		•,79	۲٫۴۰	۹۰	١,٨٨

شکل ۲. (رنگی در نسخهٔ الکترونیکی) (الف) ارتفاع بهینه شدهٔ اتمهای ۳d-TM از سطح BN (صفحهٔ XY) را در سـه وضـعیت H، TN و TB بـر حسب آنگستروم نشان میدهد. (ب) مقدار بار انتقالی از اتمهای ۳d-TM به زیر سطحTD H-BN را بر حسب واحد بار الکترون نمایش میدهد. در این شکل نتایج مربوط به ساختارهای TN ،H و TB به ترتیب با دایره و رنگ مشکی، مربع و رنگ قرمز و لوزی با رنگ آبی مشخص شدهاند.

كوچكترين ارتفاع بهينه شده هستند.

این موضوع به خوبی شناخته شده است که نـوع پیونـد شیمیایی بین اتمها را می توان با مشخص نمودن مقدار بار انتقال یافته بین اتمها مشخص نمود. به منظور مشخص کردن نوع و ماهیت پیوند بین اتمهای ۳d-TM و زیر سطح TD h-BN، که در فرایند جذب و پیوند بین اتمها مؤثر است، بارهای انتقال یافته از اتمهای rd-TM به زیر سطح TD h-BN محاسبه شدهانـد. همـان گونـه کـه در شـکل ۲ و جدول ۱ نشان داده شده است، صرف نظر از مورد Sc-TM در دو ساختار H و TN ، تمامی اتـمهای دیگـر ۳d-TM در تمامی ساختارهای TM-BN از خود رفتاری کاتیونی نشان میدهند در حالی که زیـر سـطح TD h-BN دارای خصیصـهٔ آنیونی است. همچنین در ساختار ۲D h-BN اتمهای B و N به ترتیب دارای خصیصههای کاتیونی و آنیونی میباشند. این نتایج انتقال بار، بیانگر آن است که پیوند بین اتمهای ۳d-TM و زیر سطح BN بیشتر جنبهٔ یـونی دارد. در سـاختار H بـار انتقالی در طی رفتن از Ti به Ni کاهش یافتـه اسـت و ایـن فرایند در دو ساختار TN و TB در طی رفتن از V به Ni رخ داده است. این در حالی است که کاهش بار انتقالی در طبی

رفتن از Cr به Mn دیده نمی شود. این رفتار کاهشی بار انتقالی را می توان به سادگی بر اساس الکترونگاتیوی پاؤلینگ و حالت الکترونی ظرفیت اتمهای Md-TM در حالت اتمی آزاد، توضیح داد. همان گونه که در جدول تناوبی عناصر آورده شده است، الکترونگاتیوی پاؤلینگ در یک ردیف از جدول تناوبی برای عناصری که لایهٔ یکسانی از آنها در حال پر شدن است با افزایش بار مؤثر هسته افزایش می یابد و ممین عامل می تواند توجیه کنندهٔ رفتار کاهشی بار انتقالی باشد. علاوه بر این می دانیم صرف نظر از Cr حالت الکترونی ظرفیت اتمهای Md-TM در حالت اتمی آزاد به فلزی اش دارای ساختار الکترونی ظرفیت به صورت ⁶ md بوده و الکترونگاتیوی پاؤلینگ آن در حدود اتم Mn است، بوده و الکترونگاتیوی پاؤلینگ آن در حدود اتم Mn این رفتار کاهشی بار انتقالی مشاهده نشود.

همچنین اوربیتال های الکترونی Sc در ساختار H با اوربیتال های ۲D h-BN به دلیل بزرگی فاصلهٔ تعادلی آن از سطح BN هم پوشانی چشمگیری نداشته و بار انتقالی از خود نشان نمی دهد.

شکل ۳. (رنگی در نسخهٔ الکترونیکی) در ستون سمت چپ، انرژی پیوندی بین اتمهای ۳d-TM و زیر سطح BN در سه رهیافت SR غیرمغناطیسی (الف)، SR مغناطیسی (ب) و FR مغناطیسی (ت) بر حسب الکترون ولت نشان داده شدهاند. در ستون سمت راست با انتخاب انرژی TM-BN در ساختار H به عنوان مبدأ، مقایسهٔ بین انرژیهای کل به دست آمده در سه ساختار H، TB و TN در سه رهیافت غیرمغناطیسی (ت)، SR مغناطیسی (ث) و FR مغناطیسی (ج) نشان داده شدهاند. در این شکل نتایج مربوط به ساختارهای H، TB و با دایره و رنگ مشکی، مربع و رنگ قرمز و لوزی با رنگ آبی مشخص شدهاند.

به منظور مشخص نمودن میزان چسبندگی بین اتمهای ۳d-TM به زیر سطح BN، انرژیهای پیوندی (*E*_b) این ساختارها در سه رهیافت SR غیرمغناطیسی، SR مغناطیسی و FR مغناطیسی محاسبه شدهاند. محاسبات SR و FR مغناطیسی به ترتیب به منظور در نظر گرفتن اثرات SES و SOC اجرا شدهاند. انرژیهای پیوندی در این محاسبات به شکل زیر محاسبه شدهاند:

 $E_b = E_{TM-BN} - E_{BN} - E_{TM}, \qquad (\Upsilon)$

که در آن E_{TM-BN} انرژی کل ساختار TM-BN به ازای هر ابریاخته در ساختار بهینه شده است. همچنین کمیتهای E_{BN} انرژی انرژی کل ابریاختهٔ BN بدون حضور اتم Td-TM و T_{TM} انرژی کل اتم rd-TM در حالت اتمی آزاد می باشند. با صرف نظر از Sc در دو ساختار TB و TT و مطابق با نتایج به دست آماده از محاسبات SR غیرمغناطیسی شکل ۳ (الف) تمامی اتمهای افزوده شدهٔ TD به در تمامی ساختارهای H JB و TT به سطح FR می چسبند، در حالی که نتایج محاسبات SR و FR به مغناطیسی شکل ۳ بیانگر آن هستند که Sc تنها به صورت بسیار

ضعیفی در ساختار H، همچنین Ti، V و به طور ضعیف Cr تنها در ساختار TN و Co و Ni در تمامی ساختارها می توانند به سطح BN بچسبند. علاوه بر این، Fe و Mn در هر سه ساختار H، بر و TT نمی توانند به سطح BN بچسبند. نتایج به دست آمده بر این موضوع تأکید دارند که اثرات برهم کنش های مغناطیسی همچون SES و SOC در این ترکیبات قوی بوده و می توانند نتایج انرژی پیوندی و سایر نتایجی که وابسته به انرژی هستند را به طرز چشمگیری تغییر دهند. پایدارترین ساختارهای TM-BN با کمترین سطح انرژی، از مقایسهٔ انرژی کل این ترکیبات در سه ساختار H، TM و TM-BN فراند. همان گونه که شکل ۳ نشان داده شده، با انتخاب انرژی کل TM-BN در ساختار H به مناطن داده شده، با انتخاب انرژی کل SN در ساختار H به مناطنسی و SR مغناطیسی انرژیهای کل ساختارها مطابق با مغادلهٔ زیر با یکدیگر مقایسه شدهاند:

 $E_{\rm dif} = E_H^{\rm total} - E_{TB(N)}^{\rm total}, \tag{(7)}$

که در این معادله $E_H^{ ext{total}}$ انرژی کـل TM-BN در سـاختار H و $E_H^{ ext{total}}$ انرژی کل TM-BN در ساختار TB یا TN است.

شکل ۴. (رنگی در نسخهٔ الکترونیکی) مغناطش اسپینی موضعی اتمهای Td-TM در قسمت (الف) و مغناطش اسپینی کل به ازای هـر ابریاختـه در قسمت (ب) نمایش داده شدهاند. تمامی مغناطش های اسپینی نشان داده شده بر حسب واحد مگنتون بوهر (μ_B) میباشند.

سیاه برجسته ا نشان داده شدهاند.

محاسبات مربوط به مغناطش اسپینی در دو رهیافت SR و FR مغناطیسی نشان میدهند که صرف نظر از Ni در هـر سـه ساختار TN ،H و TB تمامی ساختارهای دیگر TM-BN قویـاً اسپین قطبیده هستند. نتایج مغناطش اسپینی موضعی ناشمی از اتمهای rd-TM (M_s^{TM}) و مغناطش کل به ازای هر ابریاخته (M_s^{Total}) در شکل ۴ و جدول ۲ نشان داده شدهاند. این یافتهها دلالت بر آن دارد که مغناطش های موضعی اتمهای rd-TM در این ساختار به شکل ضعیفی از قاعدهٔ اول هوند تبعیت میکنند و همچنین مغناطش موضعی اتمهای B و N در زیر سطح تقریباً فرونشانده می شود به نحوی که نزدیک ترین اتم های B به اتم rd-TM دارای بیشترین مقدار مغناطش موضعی در بین سایر اتمهای B و N زیر سطح هستند که مقادیر آنها در جدول ۲ آورده شدهاند. به علاوه، رفتار افزایشی یا کاهشی مغناطش های موضعی اتم های 3d-TM در سے ساختار TN ،H و TB و همچنین مغناطش اسپینی کل ابریاخته در این

همچنین Edif اختلاف انرژی کل بین ساختارها را نشان میدهد. از شکل ۳ می توان دید که در غیاب اثرات مغناطیسی SES و SOC پایدارترین جایگاهها برای اتـمهـای افزوده شدهٔ H است. در Mn ،Cr ،V ،Ti ،Sc و Fe جایگاه حالی که پایدارترین مکان برای اتم های افزوده شدهٔ Co و Ni ساختار TN است. از سوی دیگر نتایج محاسبات Ni مغناطیسی که اثر مغناطیسی SES را شامل مے شود و نتایج محاسبات مغناطیسی FR کے علاوہ بے اثر SES اثر جفتشدگی اسپین- مدار (SOC) را نیز شامل میشود شکل ۳ نشان میدهد که پایدارترین جایگاه قرار گیری برای اتمهای افزوده شدهٔ Mn ،Sc و Fe جایگاه H است در حالی که برای اتمهای افزوده شدهٔ Ni ، Co ،Cr ،V ،Ti و Ni موقعیت پایدار TN است. نتایج پایدارترین جایگاه قرارگیری اتمهای rd-TM در ساختار TM-BN با استفاده از محاسبات مغناطیسی SR و FR یکسان به دست آمدهاند که به خاطر کوچک بودن مقادیر برهم کنش ناشبی از SOC میباشد. پایدارترین ساختارها در رهیافت FR در جدول ۲ به صورت

جدول ۲. در این جدول ستون TM بیانگر نوع اتم ۳d-TM و site نشان دهندهٔ مکان قرارگیری اتمهای ۳d-TM افزوده شده در سطح BN است. همچنین کمیتهای $(M_s^{Total}(\mu_B), M_s^{TM}(\mu_B), M_s^{TM}(\mu_B)$ و $M_l(\mu_B)$ به ترتیب معرف مغناطش اسپینی کل ابریاخته، مغناطش اسپینی اتمهای ۳d-TM افزوده شده، مغناطش اسپینی نزدیکترین اتمهای B همسایه با اتمهای Td-TM و مغناطش مداری اتمهای ۳d-TM میباشند. تمامی این کمیات بر حسب واحد مگنتون بوهر (μ_B) نوشته شدهاند. ساختارهای با پایدارترین سطح انرژی با فونت سیاه برجسته نوشته شدهاند.

ТМ	جایگاہ	$M_s^{\text{Total}}(\mu_B)$	$M_s^{\mathrm{TM}}(\mu_B)$	$M_s^{\mathrm{B}}(\mu_B)$	$M_l(\mu_B)$
Sc	Н	۱/۰ ۰	۱٬۰۰	• / • •	° / ° °
	TN	٣, • •	۲٫۵۲	•,14	~•,•٣
	TB	۱/۰ ۰	١/٠٣	-•/11	-•,1 •
Ti	н	٣٫١٢	۲٫۶۸	۰/۱۲	• / • •
	TN	۴,۰۰	٣,۴۵	۰,۱۵	-•,97(•.•٣)
	TB	۲,۰۰	۲٫۰۷	-۰٫۱۳	- °, ° ۵
V	H TN TB	۱/۰۰	1,10	- • _/ • ۲	• _/ •• (• _/ ••)
		۵, • •	4,31	•,19	-•/•1 (-•/1)
		٣/ ۰ ۰	٣/١٣	-•/١٩	-•,•\$ (-•,1¥)
Cr	Н	۴,۰۰	4, o 4	-• _/ •۴	۰,۱۸ (۰,۵۵)
	TN TB	۴,۰۰	٣٫٨٠	۰٫۰۴	-•/•1 (-•/•1)
		۶,۰	۵ _/ ۷۰	•/14	$-\circ_{/}\circ$ ($\circ_{/}\circ\circ$)
Mn	Н	۳,۰۰	٣٫٣٢	-•,1 •	۰,۰۳ (۰,۰۵)
	ŤŇ	۳,۰۰	٣,٢٠	-• _/ •۶	•,•A (•,71)
	TB	۵, • •	۵,۲۵	-•,۲۵	•/•• (•/••)
Fe	H TN TB	۲,۰۰	۲٫۱	۰ _/ ۰۸	∘,∘∆ (∘,∘V)
		۲,۰۰	۲,۲۱	- ° / ° ۵	·/14 (·/97)
		٣٫۵٩	٣ _/ ٧٧	-•,1D	•/A9 (1/VT)
Со	H TN TB	۱/۰۰	١,١	-• _/ •۴	•,40 (•,9V)
		۱/۰ ۰	۱٬۰۹	۰٬۰۲	1,17 (1,97)
		٣/ ۰ ۰	٣/٥٣	- °, ° ٩	•,Y• (1,1V)
Ni	H TN TB	• / • •	• / • •	• / • •	•,•• (•,••)
		• / • •	• / • •	• / • •	•/•• (•/••)
		• / • •	• / • •	• / • •	•,•• (•,••)

حالی که در ساختار TN هر اتم دارای یک اتم همسایهٔ مرتبهٔ اول آنیونی N و سه همسایهٔ مرتبهٔ دوم کاتیونی B با تقارن مثلثی (۱۲۰ درجه) است. همچنین مطابق جدول ۱ در این ساختار فاصلهٔ اتمهای Td-TM از اتم همسایهٔ مرتبهٔ اول N کوچکتر از فاصلهٔ آن از اتمهای مرتبهٔ دوم B است. در ساختارTB دقیقاً به عکس ساختار TT هر اتم Td-TM دارای یک اتم همسایهٔ مرتبهٔ اول کاتیونی B و سه همسایهٔ مرتبهٔ دوم آنیونی N با تقارن مثلثی (۱۲۰ درجه) است. همچنین مطابق جدول ۱ در این ساختار فاصلهٔ اتمهای Td-TM از اتم همسایهٔ مرتبهٔ دوم N با تقارن مثلثی فاصلهٔ اتمهای Td-TM از اتم همسایهٔ مرتبهٔ دوم N با تقارن مثلثی مداری اتمهای Td-TM از اتم همسایهٔ مرتبهٔ دوم I در این ساختار فاصلهٔ آن از اتمهای Td-TM از اتم همسایهٔ مرتبهٔ دوم S ماست. مغناطش فاصلهٔ آن از اتمهای Td-TM از TA مرتبهٔ دوم S ماست. مغناطش فاصلهٔ آن از S مهای Td-TM در این سه ساختار یکی دیگر از مداری اتمهای Ad-TM در این معالعه در دو رهیافت مداری S مهم فیزیکی است که در این مطالعه در دو رهیافت S مناطیسی و OPC به آن پرداخته شده است. چنان که در سه ساختار کاملاً یکسان نیست. این رفتارهای متفاوت مغناطش اسپینی در سه ساختار H، TN و TB و عدم تبعیت آنها از قاعدهٔ اول هوند، بیانگر میدان بلوری متفاوت اعمال شده به اتـمهای TM-TM در این ساختارها است، که در ادامه به توصیف منشا این اختلاف پرداخته شده است. همان گونه که در شکل ۱ نشان داده شده است، در ساختار H هر اتم TM-TM دارای شش اتـم همسایهٔ CO-TB مرتبهٔ اول است که سه تـای آنها اتـمهای کاتیونیB و سه تای دیگر اتمهای آنیونی N هستند. علاوه بر فواصل یکسانی از اتم Td-TM میباشند. این موضوع مؤید آن فواصل یکسانی از اتمهای B و سه یون منفی ناشی از اتمهای N سه یون مثبت از اتمهای B و سه یون منفی ناشی از اتمهای N

شکل ۵. (رنگی در نسخهٔ الکترونیکی) مغناطش مداری مربوط به اتمهای ۳d-TM افزوده شده بـه سـطح ۲D h-BN در دو رهیافـت (الـف) FR و (ب) OPC نشان داده شدهاند.

جـدول ۲ و شـکل ۵ مشـاهده مـیشـود، مغنـاطش مـداری در ساختارهای Co-TN ،Co-H ،Fe-TN ،Fe-TB ،Cr-H ،Ti-TN و Co-TB در دو رهیافت (FR(OPC به ترتیب عبارتند از - $(\circ_{/}F\Delta(\circ_{/}SV)) \quad (\circ_{/}1F(\circ_{/}SF)) \quad (\circ_{/}\Lambda\P(1_{/}VT)) \quad (\circ_{/}1\Lambda(\circ_{/}\Delta\Delta)) \quad (\circ_{/}9T(\circ_{/}\circT))$ (۱٫۲۳(۱٫۹۲)، (۱٫۱۷)، و مغناطش های مادری در سایر ساختارهای TM-BN تقریباً فرونشانده شدهاند. چنان که میدانیم توابع اوربیتالی حقیقی از ترکیب tl_z هماهنگهای کروی حاصل میشوند که باعث میشود در یک اوربیتال حقیقی مقدار انتظاری تکانهٔ زاویهای مداری برابر با صفر شـود. اما در صورت ایجاد برهمکنش اسپین- مدار در سطح فرمی این برهمکنش می تواند باعث جدا شدن اوربیتال های lz+ از اوربیتالهای l_z- در توابع حقیقی شده و در کل باعث به وجود آمدن تکانهٔ زاویهای مداری و ایجاد مغناطش مـداری شـود. بـه منظور بررسی این موضوع چگالی حالتهای اوربیتالهای ۳d اتم های rd-TM که در این تحقیق مغناطش مداری آنها فرونشانده نشدهاند، در سه رهیافت SR مغناطیسی، مغناطیسی و

OPC در نزدیکی سطح فرمی محاسبه شده و نتایج آن در شکل ۶ و ۷ نشان داده شدهاند. همان گونه که در این شکل مشاهده می شود که اوربیتال های ۳d در نزدیک سطح فرمی در رهیافت SR که هنوز برهم کنش SOC فعال نشده است دارای گسستگی نبوده و به صورت ترکیبی از اوربیتال های lz می باشند. در حالی که با فعال کردن برهمکنش SOC در رهیافت. ای FR و OPC اوربیتال های ۳۵ به دو قسمت جداگانه که شامل حالت های _zا+ و _zا- هستند، جداسازی شده اند. مقدار جداشدگی اوربیتال های l_z و l_z برابر با مقدار انرژی ناشی از برهم کنش اسپین – مدار است. همچنین از شکل ۶ و ۷ و جدول ۲ مشاهده می شود که صرف نظر از ساختار Ti-TN در FR بقیه موارد با فعالسازی تصحیح قطبش مداری در محاسبات OPC مقدار جدایش اوربیتال ها و انرژی بـرهم کـنش اسپین – مدار به دلیل بر آورد بالاتر مقدار تکانهٔ زاویهای مداری افزایش یافته است. در مورد ساختار Ti-TN نیز همان گونه که از جـــدول ۲، شـــکل ۵ و شــکل ۶ و ۷ مشــاهده

شکل ۲. (رنگی در نسخهٔ الکترونیکی) در این شکل چگالی حالتهای الکترونی اوربیتالهای ۳۵ اتمهای TM در ساختارهای Fe-، ۲۰، Fe-Co-TN ،Co-TB ،Fe-TB ،TB در نزدیکی سطح فرمی به ترتیب در شکلهای (الف)، (ب)، (پ) و (ت) نشان داده شدهاند. همچنین در تمامی این شکلها نتایج محاسبات SR مغناطیسی، FR مغناطیسی و OPC به ترتیب با رنگهای مشکی، قرمز و آبی نمایش داده شدهاند.

می شود، فعال سازی تصحیح قطبش مداری در این مورد باعث کاهش تکانهٔ زاویه ای مداری از μ_B ۹۲/۵۰ – در رهیافت FR به μ_B ۳۵/۵ در رهیافت OPC شده است، که این امر توجیه کنندهٔ جدایش کمتر اوربیت الهای $_2$ ا+ و $_2$ ا– در رهیافت OPC در مقایسه با رهیافت FR می باشد. مقادیر بر آورد شدهٔ انرژی ناشی از برهم کنش SOC در رهیافت (PR(OPC) برای ساختارهای دارای مغناطش مداری بر حسب میلی الکترون ولت (meV) عبارتنصد از: (Ti-TN=۲۳(۱۵/۴), Fe- ۰۵

Co-H=۲۵/۴(۹/۸) ، Fe-TN=۵۲/۴(۷۲/۳) ، TB=۵۳(۵۶۰/۶) ردo-TB=۵۵/۴(۳۲۵/۲) و Co-TB=۶۹/۶(۵۱۵/۵) ایسن مقادیر چنان که انتظار می رفت در رهیافت OPC دارای مقادیر بزرگ تری از مقدارهای SOC در رهیافت FR هستند و این خود به دلیل بر آورد بزرگتر تکانهٔ زاویهای مداری در رهیافت OPC در مقایسه با رهیافت FR است. همان گونه که در جدول ۲ نشان داده شده OO با مقادیر تکانه زاویهای مداری جدول ۲ نشان داده شده OO با مقادیر تکانه زاویهای مداری

شکل ۷. (رنگی در نسخهٔ الکترونیکی) در این شکل چگالی حالتهای الکترونی اوربیتالهای ۳۵ اتمهای TM در ساختارهای Ti-TN، Co-TB ،Fe-TB ،Fe-TB ،Cr-H و Co-TN در نزدیکی سطح فرمی به ترتیب در شکلهای (الف)، (ب)، و (ت) نشان داده شدهاند. همچنین در تمامی این شکلها نتایج محاسبات SR مغناطیسی، FR مغناطیسی و OPC به ترتیب با رنگهای مشکی، قرمز و آبی نمایش داده شدهاند.

OPC و FR و میافت FR و دو رهیافت FR و OPC و FR و $\frac{M_I}{\mu_B}$ مداری و همچنین بزرگترین دارای بیشترین تکانهٔ زاویه ای مداری و همچنین بزرگترین مقادیر SOC در راستای عمود بر سطح h-BN است. این مقادیر بزرگ تکانهٔ زاویه ای مداری و SOC در ساختار مقادیر بزرگ rom و در نتیجه وجود فاز فرومغناطیسی در این ساختارها باشند. هر چند که نتایج انرژی چسبندگی نشان می دهند که Fe R بر ساختار match sec

۴. خلاصه و نتیجه

به طور خلاصه در این بررسی در ابتدا مکانهای تعادلی اتمهای ۳d-TM افزوده شده در سطح ۲D h-BN در سه رهیافت SR غیرمغناطیسی، SR مغناطیسی و FR مغناطیسی بررسی شدند. نتایج این قسمت از محاسبات نشان داد که در نظر گرفتن اثرات مغناطیسی باعث تغییر چشمگیر نتایج انرژی چسبندگی و مشخص سازی پایدارترین مکان تعادلی می شود. همچنین نتایج مغناطش اسپینی نشان داد که رفتار پر شدن اوربیتالهای ۳۵ در

اتم های Td-TM در سه مکان تعادلی H، TN و TB یکسان نمی باشند، به گونه ای که Cr با مغناطش اسپینی $\mu_B + 0.4$ ، V با $\mu_B + 0.4$ و TD با $\mu_B - 0.4$ به ترتیب در سه ساختار H، T و TB دارای بزرگترین مغناطش اسپینی می باشند، که ما این موضوع را به دلیل وجود میدان بلوری متفاوت اعمال شده به اور بیتال های TM در سه مکان تعادلی مختلف H، TT و Te و TB با معناطش مداری از دیگر کمیت های محاسبه توجیه نموده ایم. مغناطش مداری از دیگر کمیت های محاسبه شده در این تحقیق است که نتایج آن نشان داد که صرف نظر از muto co-TB با مغناطش مداری به ترتیب برابر با (۰٫۰۳) ۲۵ Co-TN ، Co-H ، Fe-TN ، Fe-TB ، Cr-H ، Ti-TN و TD-D با مغناطش مداری به ترتیب برابر با (۰٫۰۹) ۰٫۹۲ (۵٫۵) مراره (۱٫۷۲) ۲۰ (۰٫۹۶) ۱٫۹۲ (۰٫۵) ۲۹ (۱٫۹۲) این کمیت در محاسبهٔ انرژی ناشی از برهم کنش اسپین – مدار نشان داده ایم که

مراجع

- 1. H Cao, R Li, Q J Gui, X H Wang, and X B Bin, *Nanoscience* **12** (2007) 35.
- K Pi, K M McCreary, W Bao, W Han, Y F Chiang, Y Li, S W Tsai, C N Lau, and R K Kawakami, *Phys. Rev.* B 80 (2009) 075406.
- 3. J Shen, Y Hu, M Shi, N Li, H Ma, and M Ye, J. *Phys. Chem.* C **114** (2010) 1498.
- M Bystrzejewski, S Cudzilo, A Huczko, H Lange, G Soucy, G Cota- Sanchez, and W Kaszuwara, *Biomol. Eng.* 24 (2007) 555.
- H Ago, Y Ito, N Mizuta, K Yoshida, B Hu, C M Orofeo, M Tsuji, K I Ikeda, and S Mizuno, *American Chemical Society Nano*. 4 (2010) 7407.
- K T Chan, J B Neaton, and M L Cohen, *Phys. Rev.* B 77 (2008) 235430.
- Y Mao, J Yuan and J Zhong, J. Phys.: Condens. Matter 20 (2008) 115209.
- H Johll, H C Kang, and E S Tok, *Phys. Rev.* B vol. 79 (2009) 245416.
- C Cao, M Wu, J Jiang, and H P Cheng, *Phys. Rev.* B 81 (2010) 205424.
- 10.A N Rudenko, F J Keil, M I Katsnelson, and A I Lichtenstein, *Phys. Rev.* B 86 (2012) 075422.
- 11.H C Kandpal, K Koepernik, and M Richter, *Phys. Rev.* B **86** (2012) 235430.
- 12.M Sargolzaei and F Gudarzi, J. Appl. Phys. 110 (2011) 064303.
- 13. M Afshar and H Doosti, *Modern Physics Letters* B 29 (2015) 1450262.

عامل ایجاد مغناطش مداری در این ساختارها جفت شدگی اسپین – مدار می باشد. وجود مغناطش مداری بزرگ در ساختارهای Co-TN و Fe-TB بیانگر وجود احتمالی انرژی ناهمسانگردی مغناطیسی (MAE) بزرگ و احتمالاً وجود فاز فرومغناطیسی در این دو ساختار می باشد. انجام محاسبات مغناطیسی غیر هم خط^۱ یا تکرار محاسبات مغناطیسی در راستاهای افقی به منظور مشخص کردن مقادیر احتمالی MAE قابل پیشنهاد است.

قدردانى

با تشکر از آزمایشگاه شبیهسازی مواد دانشکدهٔ فیزیک واقع در دانشگاه علم و صنعت ایـران بـه خـاطر در اختیـار قـرار دادن امکانات سختافزاری و نرمافزاری این محاسبات.

۱۴.ب فاضلی و ف فضیله، *مجله پژوهش فیزیک ایران* ۱۱، ۴ (۱۳۹۰) ۳۴۷.

- 14. B Fazeli and F Fazileh, Iranian Journal of Physics Research. 11, 4 (2012) 58.
- Li, Y Bando, C Zhi, Y Huang, and D Golberg, Nanotechnology 20 (2009) 385707.
- 16.D Golberg, Y Bando, Y Huang, T Terao, M Mitome, C Tang, and C Zhi, *American Chemical Society Nano.* 4 (2010) 2979.
- 17.L Lindsay and A D Broido, *Phys Rev B* 84 (2011) 155421.
- 18.A Pakdel, C Zhi, Y Bando, T Nakayama and D Golberg, American Chemical Society Nano. 5 (2011) 6507.
- 19. A Du, et al., J. Am. Chem. Soc. 131 (2009) 17354.
- 20.C Jin, F Lin, K Suenaga, and S Iijima, *Phys. Rev.* Lett. **102** (2009) 195505.
- 21.L C Yin, H M Cheng, and R Saito, *Phys. Rev.* B 81 (2010) 153407.
- 22.D Ma, Zh Lu, W Ju, and Y Tang, J. Phys. Condens. Matter 24 (2012) 145501.
- 23.J Li, M L Hu, Zh Yu, J X Zhong, and L Z Sun, *Chem. Phys. Letter* **532** (2012) 40.
- 24.D Sen, R Thapa, K Bhattacharjee, and K K Chattopadhyay, *Computational Materials Science* **51** (2012) 165.

1. Noncollinear

- 29.K Koepernik and H Eschrig, *Phys. Rev.* B **59** (1999) 1743.
- 30.J P Perdew, K Burke, and M Ernzerhof, *Phys. Rev. Lett.* **77** (1996) 3865.
- 31. M S S Brooks, Physica B 130 (1985) 6.
- Eriksson, B Johansson, and M S S Brooks, J. Phys. Cond. Mat. 1 (1989) 4005.
- 25. Y G. Zhou, J Xiao-Dong, Z G Wang, H Y Xiao, F Gao, and X T Zu, *Phys. Chem. Chem. Phys*, **12** (2010) 7588.
- 26.P Hohenberg, and W Kohn, *Phys. Rev.* **136** (1964) B864.
- 27. A K Rajagopal and J Callawy, *Phys. Rev.* B 7 (1973) 1912.
- 28. A K Rajagopal, J. Phys. C 11 (1978) 943.